

پتال جامع علوم اسلامی
میراث فرهنگی

- تکیہ معاون الملک
- موزہ آبادان

تکیه معاون الملک نمونه بارزی از وحدت هنر و مذهب دوره قاجاریه در شهر کرمانشاه است. این بنا که به نام تکمیل کننده آن، معاون الملک خوانده می شود، در خیابان شهید حداد عادل قرار گرفته است.

معماری تکیه

این مجموعه که حدود ۶ متر از سطح خیابان و کوچه های اطراف پایین تر است از سه بخش مجزا تشکیل شده: بخش اول حسینیه، بخش دوم زینبیه و بخش سوم که بزرگ تر از سایر بخش هاست عباسیه نامیده می شود.

برای ورود به داخل این مجموعه باید از هفده پله سنگی عبور کرد. در جنب پله های ورودی سقاخانه کوچکی ساخته شده که با کاشی هایی مزین به شمایل حضرت ابرالفضل (ع) تزئین شده است. همچنین سراسر نمای خارجی و سر در ورودی مجموعه نیز با کاشی های زیبا تزئین شده است.

حسینیه

حسینیه در حقیقت صحن کوچکی است که در اطراف آن حجره های دو طبقه و طاق نماهای

متعدد قرار دارد. طاق‌های موجود در حسینیه به خصوص طاق ارسی‌های بزرگ مشرف بر این بخش از نوع طاق‌های هلالی است. سراسر دیوارهای این بخش با کاشیکاری‌های زیبا آراسته شده است. به طوری که لچکی برخی از طاق‌های هلالی دارای کاشی‌هایی با نقوش آلهه‌هایی شبیه به آلهه‌های پیروزی در طاق بستان است. همچنین در سراسر دیوار حسینیه نیز، صحنه‌هایی از عزاداری شامل سینه‌زنی، قمه‌زنی و تصاویری از سلاطین ایران بر روی کاشی‌ها نقش بسته است.

در این قسمت علاوه بر کاشی‌هایی با نقوش انسانی، کاشی‌هایی با نقوش هندسی نیز دیده می‌شود.

در زیر تابلو مجلس روضه‌خوانی مرحوم اشرف الواعظین، واقع در دیوار جنوبی حسینیه، اشعاری در توصیف بنا و تاریخ خاتمه کاشیکاری آن به چشم می‌خورد که از سروده‌های شاعر کرمانشاهی، مرحوم سیدمحمد معاون متخلص به والا است. دو بیت ماده تاریخ این اشعار چنین است:

این عزاخانه چو از حسن عمل گشت تمام سال تاریخش والا ز لب بسانی خواست
گفت بانیش معاون پی تاریخ بگو کاین حسینیه ز ما بهر عزای شهادت ۱۳۶۶
در هنگام مرمت حسینیه، آثاری از آیینه‌کاری و گچبری، بر دیوارهای آن ظاهر شد. به نظر می‌رسد که بنای اولیه به گچبری و آیینه‌کاری مزین بوده و بر فراز آن سقف گنبدی با تزیینات کاشیکاری قرار داشته که در اثر حوادث سال ۱۳۲۷ ه. ق. فرو ریخته است.

زینبیه

بخش میانی یا زینبیه به صورت فضایی مسقف با حجره‌های متعددی است که غرفه‌های فوقانی آن، محل استقرار زنان شرکت‌کننده در مراسم سوگواری بوده است. سقف این بخش از بنا به صورت گنبدی دو پوش است که گنبد زیرین به صورت عرقچین و نمای گنبد فوقانی فلزی است.

تمام دیوارها و حجره‌های اطراف زینبیه با کاشی‌های زیبا تزیین شده است. این کاشی‌کاری‌ها شامل ۱۸ تابلو از صحنه‌های غم‌انگیز کربلا نظیر آمدن زعفرجنی به خدمت امام حسین (ع)، رزم حضرت علی اکبر (ع)، رزم حضرت قاسم (ع)، رزم حضرت ابوالفضل (ع)، صحنه‌هایی از قیام توابین، به خاکسپاری شهدای کربلا توسط قبیلہ بنی‌اسد، صحنه ورود اهل بیت به مدینه، مجلس مختار و بردن اهل بیت (ع) و امام سجاد (ع) به خرابه‌های شام و مجلس یزید است.

هشت تابلو نیز در قسمت فوقانی دورگنبد قرار دارد که نسبتاً سالم‌تر از سایر تابلوهای مجموعه تکیه هستند. این تابلوها عبارتند از: صحنه‌ای از عروج پیامبر (ص) و دیدار حضرت علی (ع) در معراج، ضمانت حضرت رضا (ع) از آهو، قربانی کردن حضرت اسماعیل (ع)، نبرد حضرت علی (ع) با مرجع سردار خیبریان، باطل کردن جادوی جادوگران فرعون توسط حضرت موسی (ع)، صحنه مباحثه حضرت رضا (ع) با دانشمندان هم عصرش در مجلس مامون، نجات دادن سلیمان از چاه پادشاه اجنه توسط حضرت علی (ع) و مکتب خانه فرزندان حضرت علی (ع)، در حاشیه پایین، اشکال متعددی از سلاطین و پادشاهان اساطیری و تاریخی و همچنین مرثیه‌های متعددی از محتشم کاشانی در اطراف بنا به چشم می‌خورد. خوشنویس این خطوط و اشعار در سقف و دیوارهای زینبیه و حسینیه، میرزا حسن خان خطاط کرمانشاهی است.

عباسیه

عباسیه به صورت صحن وسیعی است که در سمت غرب آن فضایی دو طبقه ساخته شده و در ضلع جنوبی آن، ایوانی با دو ستون آجری بنا شده است. دیوارهای این بخش نیز با کاشی‌های رنگارنگ تزیین شده که روی آنها، صحنه‌هایی از ورود

حضرت یوسف به کنعان، بازگاه حضرت سلیمان و تصاویری از آستان مقدس حضرت علی (ع) و امام حسین (ع) دیده می‌شود. همچنین در این صحن، تصاویری از شخصیت‌های مذهبی، سیاسی و چهره‌هایی از رجال کرمانشاه در دوره قاجار از جمله حسن خان معاون الملک، آیت‌الله سیدحسین حائری طباطبایی بر روی کاشای‌ها نقش بسته است.

تاریخچه بنا

در سال ۱۳۱۳ ه. ق. حسین خان معینی معروف به معین الرعایا حسینی را ساخته و آن را با تزیینات گچبری و آئینه‌کاری آراسته است. در آن زمان این تکیه محلی برای برگزاری مراسم مذهبی و رفع اختلافات قومی، عشایری و اجتماعی به شمار می‌رفته است.

در سال ۱۳۲۷ ه. ق. این بنای زیبا به دست مخالفین معین الرعایا به توپ بسته و خسارات فراوانی به آن وارد شد.

لیکن پس از پایان درگیری‌ها، برادران معینی به تجدید بنای حسینی همت گماشتند. پس از مرگ معین الرعایا، حسن خان معاون الملک حسینی را از قیم‌های برادرانش خریداری نمود.

وی در سال‌های ۱۳۳۱ و ۱۳۳۲ ه. ق. حاج حسن خان کاشی‌پز تهرانی، سیدابوالقاسم مانی نقاش معروف کرمانشاهی و استاد حسین نقاش تهرانی را مامور تکمیل، بازسازی و تزیین دیوارهای حسینی کرد. در سال ۱۳۲۶ ه. ق. معاون الملک عمارت متصل به حسینی را خریداری و ساختمان زینبیه و عباسیه را بنا نهاد. وی در احداث بنای زینبیه از استاد محمد همدانی، استاد هاشم کتابیان و استاد اصغر بهره گرفت.

معاون الملک در سال ۱۳۴۷ ه. ق. تکیه را وقف عزاداری ائمه معصومین نمود و بیست نسخه از این وقفنامه را بین بزرگان دین، افراد خاندان معینی، علمای نجف و کرمانشاه توزیع کرد. در سال ۱۳۷۴ ه. ش. عباسیه را در اختیار جامعه تعلیمات اسلامی قرار داد و دبستان اسلامی در آن جا تشکیل شد. معاون الملک در همان سال دار فانی را وداع گفت و در زینبیه به خاک سپرده شد.

در سال ۱۳۶۷ ه. ش. آرامگاه آن مرحوم توسط حاج محمد شکوهی اصفهانی آئینه‌کاری شد.

در سال ۱۳۵۲ تکیه معاون الملک به وزارت فرهنگ و هنر آن زمان واگذار شد. این بنا در جنگ تحمیلی رژیم بعث عراق بر اثر اصابت موشک به اطراف آن خسارت زیادی را متحمل شد، لیکن پس از پایان جنگ، اداره کل میراث فرهنگی کرمانشاه به مرمت آن همت گماشت.